

Suosikkiverbi *kattaa*

Uusiessani vuosikymmen sitten Asia-suomen opastani katsoin aiheelliseksi lisätä muotisanavalikoimaan verbin *kattaa*, jonka käyttö varhaisimpien poimintojeni mukaan jo 1960-luvun alussa näytti levinneen arveluttaviin yhteyksiin. Sanan suosio on noista päivin yhä lisääntynyt. Vähän liioitellen voi sanoa, että jotkut ilmeisesti korvaavat *peittää*-verbin aina sanalla *kattaa* ja lisäksi onnistuvat sujautamaan tämän suosikkinsa moniin muihinkin yhteyksiin.

Nyky-suomen sanakirja esittää *kattaa*-verbin 1. merkitykseksi 'varustaa katolla, panna jhk katto, tehdä katto (jstak aineesta)' ja yhdistää näin sanan kiinteästi johdokseensa *katto*. Tämä vastannee tavallisen suomalaisen kielitunnetta (joskin historiallisesti *kattaa* on *kansi* : *kante*-substantiivin johdos, kuten Suomen kielen etymol. sanakirja mainitsee). Sanan 2. merkitys liittyy edelliseen ja jakautuu kahtia: a) 'peittää, päällystää, verhota jllak; olla katon tapaan jnk yläpuolella, päällä, peiteenä' ja b) (taloustieteessä, liike-elämässä) 'olla jnk katteena, pitää jnk katteena, asettaa jnk katteeksi; peittää, korvata'. 3. merkitys liittyy ruokatalouteen: *Kattaa* pöytä 'järjestää pöytä ruokailukuntoon' jne.

Nykyaikainen *kattaa*-verbin käyttö on osaksi kaukana NS:n panemien aitojen ulkopuolella. Usein se on kovin abstraktia. NS:n merkitysryhmässä 2.a edustavat kuvallista käyttöä esimerkit »Yö kattaa tienoot» ja »Syksyn kolkko, synkkä ilta / kattaa kaupungin ja maan» (A. Oksa-

nen). Tällaisiin tapauksiin liittyväksi voi hyvällä tahdolla tulkita seuraavan sanomalehdestä huomaamani tapauksen:

»Merkittävää on myös melu, joka kattaa keskuspuistossa alueita, jotka ovat lähellä vilkkaasti liikennöityjä pääväyliä.» Ei tunnu kuitenkaan yhtä luontevalta sanoa alueen katteeksi melua kuin yötä, pimeyttä. Esimerkin sisällys olisi sujuvammin ilmaistavissa vaikkapa näin: Keskuspuistossa on myös häiritsevää melua vilkasliikenteisten pääväylien varsilla.

Yhä hennompaa on kattaminen näissä tapauksissa:

»Teollisuustuotteiden vapaakauppasopimus kattaa suurin piirtein samat alat kuin Suomen Efta-sopimuskin.»

»Tällä hetkellä IRI:n omistamat yhtymät kattavat hyvin monia aloja.»

Edellisessä esimerkissä *kattaa* tarkoittaa samaa kuin *koskea* tai *käsittää*. Väärinkäsityksen vaaraa tässä tuskin on. Jälkimmäisessä tapauksessa sekin vaanii: lukija voi otaksua yhtymien vallan koon alleen kyseiset alat, vaikka tarkoitus lienee vain sanoa: – – yhtymät toimivat hyvin monilla aloilla.

Televisuutisissa kerrottiin: »Posti on julkaissut osoitehakemiston, joka kattaa koko maan.» Vanhoillinen kuulija saattoi saada mielikuvan jättiformaattia olevasta painatteesta. Asiallisempaa kieltä olisi: – – joka käsittää koko maan.

»Maan kattamisesta» on kertynyt muitakin poimintoja, ensimmäinen sanomalehdestä, seuraavat kaksi ylioppilaskokelaiden aineista:

»Koko maan kattava [piisamin] metsästyskausi alkoi helmikuun 1. päivänä ja jatkuu aina kesäkuun 10. päivään saakka.» Korutonta asiatyylä olisi sanoa: Metsästyskausi alkoi koko maassa – –.

»Se [autourheilu] kattaa koko maan ja voittoihin pyrkijöitä on paljon.» Ajatus lienee: Sitä harrastetaan koko maassa – –.

»Asutuksen ollessa maassamme vielä harvaa maata kattoi kauttaaltaan kutakuinkin samanlainen eläimistö.» Ilmaisu panee kuvittelemaan tavatonta eläintihyeyttä. Sellaiseen ei johtaisi keikaroima-

ton sanonta: – – eläimistö oli kaikkialla kutakuinkin samanlaista.

Ylioppilasaineesta on peräisin myös toteamus: »Muoti kattaa muutakin kuin itse pukeutumisen.» Muodin vaihteluita kestävämmällä tyyllillä: Muoti koskee muutakin kuin pukeutumista.

Vielä merkillisempiä ovat *kattaa*-verbin perinnäisen käytön kannalta seuraavanlaiset lehdistöstä poimitut tapaukset:

Pääkirjoituksen otsikko: »Kattava veroremontti». Teksti jatkuu: »Seuraavan hallituksen yksi tärkeimpiä tehtäviä on kattavan veroremontin toteuttaminen.» Lukijat ymmärtäisivät luullakseni paremmin sanat »laaja verouudistus».

»Ja, toisin kuin tavalliset simpanssit, jotka asuttavat alueita vain kymmenien neliökilometrien laajuudelta vaelluksiltaan, senegalilaiset kattavat ravinnon ja veden etsintämatkoillaan satojen neliökilometrien alueet.» Tajuttavammin esim.: – – senegalilaiset liikkuvat – – alueilla.

»Tikas- ja nostokalusteilla pelastetaan vaaraan joutuneet ulkokautta nopeasti, sillä 25-metrinen nosturilaitte koreineen kattaa pääosan rakennuskannasta.» Taitaisikohan asiaa juuri sameammin ilmaista! Havainnollisella asiatyylillä voitaisiin sanoa: – – 25-metrinen nosturi ulottuu lähes kaikkien rakennusten ikkunoihin.

Oppinut kirjan esittelijä kiemuroi: »Kirjallisen luonteensa puolesta Viron teos on lähinnä esseekokoelma, jonka teemat kattavat suuren määrän asiallisesti pohdittuja ongelmia.» Sama asia on kai ilmaistavissa näinkin: Luonteeltaan Viron teos on lähinnä esseekokoelma, jossa on asiallisesti pohdittu lukuisia ongelmia.

Oudon makuisia ovat seuraavatkin esimerkit:

»Arto Tuominen päähenkilönä – – sekä Eero Keskitalo satiirisesti kuvattuna, hyvää tarkoittavana nuorena pappina kattoivat ehkä parhaiten osuutensa.» Tarkoitettaneen: – – vastasivat ehkä parhaiten osiaan ~ suoriutuivat ehkä parhaiten osuuksistaan.

»Diakoniajohtaja H. V. kertoo sadan

paikan kattavan tarpeen kesäkautena, mutta talvisin kodeissa on ruuhkaa.» Yksinkertaisemmin sanoen »kattavan tarpeen» on = tyydyttävän tarpeen ~ riittävän.

»Mikäli kiven laatu kattaa ulkomaanvientiin vaadittavan tason – –.» Täsmällistä kieltä olisi: – – on vientiin vaadittavaa tasoa. Vielä nasevammin: Jos kivi laadultaan kelpaa vientiin.

»Ensimmäinen rakennusvaihe on tarkoitettu kattamaan työtiloissa ilmenneet vaikeimmat epäkohdat.» Peräti merkilistä puhetta, jolla tapailtaneen ajatusta: – – poistamaan pahimmat epäkohdat.

Esimerkit riittänevät osoittamaan, että *kattaa*-verbin käyttö on tavattomasti laiveampaa kuin NS:sta käy ilmi.¹ Ne todistanevat myös kyllin selvästi, miten tämän sanan suosiminen monesti johtaa ilmaisun hämäryyteen ja vaikeatajuisuuteen. On siis syytä vakavasti harkita, ennen kuin tarttuu muodikkaaseen *kattaa*-verbiin.

Koskettelen lopuksi lyhyesti kysymystä, mihin *kattaa*-verbin semanttinen kehitys perustuu. Pelkästä muotisanan riehakaasta suosinnasta tuskin on kysymys. Merkityksen laventuminen tuntuu sellaiselta, että vierasta vaikutusta sopii uumoilla. Monissa tapauksissa voikin havaita heijastusta englannin *cover*-verbin merkityksistä. Tämän sanan perusmerkitys on (Hurmeen — Pesosen Englantilais-suomalaisen suursanakirjan mukaan) 'peittää, kattaa, päällystää', mutta sanalla on myös mm. merkitys 'ulottua jnk yli, sulkea sisäänsä, käsittää', jonka suuntaisiksi enimmäkseen edellä käsitellyt *kattaa*-verbin esiintymät ovat tulkittavissa. Verbi *cover* merkitsee myös 'tyydyttää, täyttää (tarve tms.)'. Tämän merkityksen vaikutusta voi nähdä neljässä jälkipään esimerkissä; kahdessa viimeisessä kirjoittaja tosin on muodikkautta tavoitellessaan sotkeutunut pahapäiväisesti sanoihinsa.

Paavo Pulkkinen

¹ Ilmeisesti *kattaa*-verbin merkitys 'sulkea piiriinsä, käsittää, koskea' (sopimus kattaa ne ja ne alat; tutkimus kattaa sen ja sen aikajakson) on niin vahvasti jo juurtunut kieleemme, että se olisi vastaisissa sanakirjoissa mainittava, vaikka todellinen ilmaisupula ei toki pakota sanaa tällä tavoin käyttämään.